

دووكهلى شهر له عىراق و سهردانهكهى سوودانى بو تاران

07-11-2023

نووسهركان

زريان روژهلاتى

كورتە : پندهچيت سهروكوهزيران به دواى ئهوهوه بىت ريگهيهك بو كه مكردنهوهى گوشارهكانى سهر له سهر حكومهتهكهى بدوزيتهوه. سالى رابردوو، دواى پيكدادانيكى نيوان سهرى و ئيتارييهكان له بهغدا، ههروهها له پاش نامهيىكى ئايهتوللا حائرى له دژى سهر و، به ئهگهري زوريش له پاش دهستوهردانيكى ئايهتوللا سيستانى بوو كه سهر "وازي له سياسهت هينا". ئه و كات ئيران تووشى گرفتىكى زور ببوو بو رازيكردى سهر و به ئهگهري زور، ئيستاش كاريكى ئهوتوى پيناكرىت، بهلام پالپشتيكردنهوهى له حكومهت، تارادهبهك دهستى سوودانى بههيزتر دهكات.

سەرۆكۆهزیرانی عێراق له ساتیکدا رووی له تاران کرد كه له ژێر گوشارێکی توندی سەدرییەکان و گرووپە چەكدارەکان و هۆشدارییەکانی ئەمریکادایە و بەهێواوە بەهێوی بە جۆلەییەکی ناوچەییەوه كه لهوێه دەستپێدەكات، تۆزێ له گوشارەکانی سەر حكومهتەكەي كه مەبكاتەوه، بەلام پێدەچێت بە دەستی بەتال بگەرێتەوه، چونكه ئەوهی عێراق دەكاتە گۆرەپانی مەملانی، تەنیا بارودۆخی ناوچەكە و شەری غەزە نییە، بەلكو داینامیکی نوێی مەملانی نیوخۆیی شیعیەكە كه هەرچی بەرەو هەلبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگاکان دەچین، گەرمتەر دەبێت.

نووسینگەي سەرۆكۆهزیران [رایگەیاندوو](#) ئەم گەشتە بۆ راگرتنی "دوژمنكارییەكانە بەرامبەر خەلكی فەلەستین". هەلوێستی بەغدا بەرامبەر شەڕەكەي فەلەستین، وەك نموونەي دەنگدانەكەي نەتووە بەكگرتوووەكان، تەنانهت له ئێران و لایەنەكانی فەلەستینیش تووندتر بوو. بێجگە لهوێه، گرووپەكانی "موقاوەمەي ئیسلامی" و تەنانهت لایەنە سیاسییەكانی شیعیەش دەریدەخەن، پرسی راگرتنی شەڕ بابەتێكە بە عێراق ناکرێت، چونكه بۆ خۆی خواستی ئەوهی هەیه لایەنێك بێت له پرسیەكەدا، هەرچەند كه حكومەت بە فەرمی شتێکی دیکەش بڵێت. خۆی له خۆیدا زۆر له ولاتانی جیهان و ئیستاتش ئەمریکا، داوکارییەکیان بۆ "تاگرەستێك" هەیه، بۆیە دەستی جموجۆلە دیپلوماتییەكەي عێراق پالەنری دیکەي هەبن.

ئەم سەردانە له یەكێك له هەستیارترین ساتەكانی حكومهتەكەي سوودانیدا دێت، كه گوشارێکی چەندسەرەي لهسەرە. له لایەك سەدرییەكان بە گۆر و تینێکی زیادووە گەراوئەتووە بۆ سیاسەت و له بابەتی شەڕەكەدا حكومهتیان تەنگەتاو كردوووە. له دواي رووداوی هێرشكردنە سەر بآلیۆزخانەي سوید، پرسی شەری غەزە بووئە مزارێکی گرنگ له سیاسەتی نیوخۆ بۆ سەدر. بەوێهش دەیهوێت بە تیریك دوو نیشان بپێکی؛ له لایەك خاوەنداری پرسی فەلەستین دەكات و وەك پالەوانێکی جیهانی شیعی دەردەكەوێت و ئەوه بە تەنیا بۆ گرووپە چەكدارەكانی «موقاوەمەي ئیسلامی عێراق» ناھێڵێتەوه. له لایەكی دیکەشەوه گوشارێکی تووند دەخاتە سەر حكومهتەكەي سوودانی «ئیتارییەكان» كه گۆییان له بابەتی هەلبژاردنی پێشوخەتی پەرلەمانی خەواندوووە و تەنیا دەیانەوێت بە هەلبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگاکانەوه دۆخەكە بەرپێكەن. ماوہیەك پێش ئیستا عەمار حەكیم، سەرۆکی رەوتی حەكیمە گوتبووی ئەوان دەیانەوێت هەلبژاردن له وادەي ئاسای خۆیدا بكرێت، كه ئەمەش واتای 2025 دەدات. حكومەتی سوودانی بودجەییەکی سێ سالیە له بەردەستە و، له رۆژانی رابردووشدا هەندێك له بەرپرسی پۆستە ئەمنییەكانی گۆری، تەنانهت كاتی خۆی عادل عەبدولمەهدی، سەرۆكۆهزیرانی پێشووتر نەبتوانیوو بیکات، وەك لابردنی عەبدولوهاب ساعدی، فەرماندەي هێزی دژەتیرۆر. ئەمە جگە لهوێه كورد و سوننەش له دۆخێکی لاوازەكان و له دۆخێکی وەهاشدا، بەرپۆهچوونی هەلبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگاکان، دەتوانێت زیانیکی زۆری بۆ پێگەي سەدرییەكان هەبێت.

پێدەچێت سەرۆكۆهزیران بە دواي ئەوهوه بێت رێگەییەك بۆ كەمكردنەوهي گوشارەكانی سەدر له سەر حكومهتەكەي بدۆزێتەوه. سالی رابردوو، دواي پێكدانێکی نیوان سەدری و ئیتارییەكان له بەغدا، هەرۆهە له پاش نامەییکی ئایەتوللا حائری له دژی سەدر و، بە ئەگەري زۆریش له پاش دەستووردانێکی ئایەتوللا سیستانی بوو كه سەدر "وازی له سیاسەت هینا". ئەو كات ئێران تووشی گرفتێکی زۆر ببوو بۆ رازیکردنی سەدر و بە ئەگەري زۆر، ئیستاتش كاریکی ئەوتۆی پێناكرێت، بەلام پالپشتیکردنەوهي له حكومەت، تارا دەیهك دەستی سوودانی بەهێزتر دەكات.

له لایەكی دیکەوه، گرووپە چەكدارەكان گرفتێکی گەورەیان بۆ حكومهتەكەي سوودانی دروستكردوووە. گرووپەكان ئەمجارە پێچەوانەي سالی رابردوو كه زۆرتر ناوی جیاوازیان بەكاردەهینا، ئەمجارە هەرچەند جەخت له ناسنامەي تایبەتی خۆشیان دەكەن، زیاتر ناوی "موقاوەمەي ئیسلامی" بەكاردەهینن كه ئەوهش نیشانەي هاوناھەنگی و ناوهندیوونی بپارەكانیانە. هەلبەت لهو نیوانەشدا گرووپێکی وەك كەتایی حیزبوللا كه له دەرۆهي حكومەتە، له گەل نوجەبا تووندتر له لایەنەكانی دیکە قسە دەكەن. نوجەبا رایگەیاندبوو، خەلكی عێراق شەری له دژی داگیركەرەكان راگەیاندوووە و سوودانیش له كۆنفرانسی بآلیۆزەكانی عێراقدا گوتبووی، سیاسەتە بالكان لەلایەن دەولەتەوه دیاریدەكرێن، ئەمەش وەك وەلامێك بۆ گرووپە چەكدارەكان و ئەو لایەنە سیاسییانەي دەیانەوێت جلهوی سیاسەتی دەرۆه له حكومەت بستیئن.

له راستیدا، له دواي 7- ئۆكتۆبەري ئەمسالەوه، موقاوەمەي ئیسلامی زیاتر له 30 جار هێرشێ کردووئە سەر بنكە و بارەگاکانی ئەمریکا له ناوچەكە، بەلام جۆری هێرشەكان كه لهرووی سەربازییەوه بە هێرشێ ئاست نزم دادەنرێن، دەریدەخەن بابەتی سەرەكی نەك لیدان، بەلكو زۆرەنێانە بۆ ئەمریکا بۆ ئەوهی عێراق بەجیبھێڵێت، ئەمەش له گوتەكانی هادی عامریدا دیاریبوو، كه ماوہیەك پێش ئیستا داوايكر، ئەمریکا له عێراق بچێتە دەرۆه. له ماوہي كەمتر له یەك مانگی رابردوودا، دوو كەشتی فرۆكەھەلگری جیرالډ فۆرد و ئایزەنھاوەر هاتوونەتە دەریای مێدیترانە و دەریای سوور و لەوانەشە یەکیان بەرەو كەنداو بێت. بەمجۆرەش بەهاتنی دوو ناھی فرۆكەھەلگر و هەبوونی بنكەي زەوینی له عێراق و سووریا، ئوردن و تەنانهت توركیاش، هەرۆهە هەبوونی فەرماندەي ناھی پێنجەم له بەحرەین و فەرماندەي سێنت كام له قەتەر، ئەمریکا هێزێکی جلهوكردن (دیتەرانسی) گەورەي دەبێت له سێ شوینی وەك كەنالی سوێز، بابولمەندەب و گەرووی هورمز. ئەمەش شتێكە كه لەوانەیه بە دلی ئێرانییەكان و گرووپەكانی دژی ئەمریکا نەبێت. بۆیە سەرەپای

خواستى سوودانى بۇ راگرتنى ھىرشەكان، بېدەچېت گرژييهكان له ئاستىكى نزمدا بەردەوام بن، ئەگەر ئاگرېستىك رانەگەيەندرىت.

سوودانى له كاتىكدا سەردانى تارانى كرد، كه لەژىر رەخنەيىكى زۆرى گرووپە شىعيەكان و سەدرىيەكاندا دىدارى لەگەل وەزىرى دەرەوہى ئەمريكا كرد. بېدەچېت گوشارى ئەمريكا له حكومەتەكەى سوودانى زياتر پېدانى پەيامىك بېت بە گرووپە چەكدارەكان و، تاران ئەگينا ئەستەمە حكومەت بتوانىت دەرەقەتى كۆنترۆلكردنى لايەنەكان بېت. لەراستىدا دۇخى عىراق و ھەلۆيسىتى توركيا لەم قۇناخەدا بۇ سياسەتى ئەمريكا سەبارەت بە جەلەوكردنى ئىزان و گرووپەكانى لايەنگرى، زۆر گرنىگ بېت. بۆيە لە دووہم سەردانىدا بۇ ناوچەكە لە دواى 7ى ئۆكتۆبەرەوہ، بلىنكن سەردانى ھەردوو وئالتى كرد.

له لايەكى دىكەوہ، شەپرى ئەمجارە بەديويكى دىكەدا دوايىن شتىك بوو رۆژئاوا لەم كاتانەدا دەيويسىت، كه دەرگىرى شەپرى ئوكرايناىە. سياسەتى ئەمريكا بۇ ھاندانى چارەسەرى پرسى فەلەستىن لەرپى رېككەوتنى دەولەتەكانەوہ وەك نمونەى رېككەوتنى ئابراھام، لانيكەم جارئ سەرىنەگرت. ئىستا ئىدى پرسى سەرەكى بۇ رۆژئاوا تەنيا رېگرتن لە فراوانبوونى شەپرى نيىە، بەلكوو ناچارە مشوورېكى زيادبوونى رۆلى ئىزان و رووسياش بخوات.